

iskolánk volt nekünk, a mi egyházmegyénkben is! Itt, a Gyimes völgyében viszont nem volt ilyen iskola, most kellene végre megvalósítani! Nem is a nehézségeken gondolkoztam, hanem haladtunk mindig előbbre és előbbre... Éreztem, hogy Isten mögöttünk áll. Ha visszagondolok, emlékszem olyan eseményekre, amikor határozottan átéltem, hogy ott Isten intézkedett. S máig hálával köszönöm az Úrnak, amiért engem választott, hogy én legyek az eszköze ebben az iskolaszervező küzdelemben.”

Mert küzdelmes volt az iskola indulása, de kiállta az idő próbáját. Alma matere lett több ezer fiatalnak, s egyre bővülő profiljával, egyre növekedő tanulói létszámával bizonyítja ma is: az alapítók által megfogalmazott küldetését teljesíteni képes. Ahogy az egyik gyimesi előjáró fogalmazott nemrég: „Megtartó bástya lett a patakok országában.” „Akik ide jönnek tanulni, azok szüleinek nem kell bentlakást fizetniük gyermekük után, mint más városokban, mert azt és az ellátásukat is nagyrészt alapítványi támogatással tudjuk fedezni” – emeli ki Papbácsi. És 18–19 évesen, mikor leérettségiztek, már munkát tudnak vállalni, hogy szerezzenek annyi pénzt maguknak, amiből akár az egyetemet is el tudják végezni nappalin vagy levelezőn.

Tehát az iskola nagy segítséget tud adni a fiataloknak is, szüleiknek is. Hátrányos helyzetű vidék sokszorosán hátrányos helyzetű gyermekei jutottak itt helyben tanulási lehetőséghez több mint húsz éve immár. Egyházi részről Bálint Lajos érsek úr vette pártfogásába és támogatta az iskola ügyét, felismerve fontosságát a Gyimesek völgyében, de a Moldvában élő fiatalokra is gondolva. A főtanfelügyelőségen is akadtak segítőkész emberek, akiknek támogatása mind-mind hozzájárult a sikeres induláshoz. Az iskola jó híre pedig egyre messzebb terjedt, s évről évre egyre növekvő számban jelentkeztek fiatalok Moldvából és Székelyföldről is. Volt olyan esztendő, amikor hetvennél több helységről érkeztek növendékek az intézménybe.

Az ezredfordulóra a diáklétszám már 235 főre emelkedett. Papbácsit, megsokasodott igazgatói feladataira tekintettel, 2000 januárjától püspöke felmentette a plébánusi teendők alól. Az igazgatói posztot egészen 2007-ig töltötte be az intézményben, akkor Bálint Gerely vette át tőle az iskola pedagógiai, szervezeti vezetését, Papbácsi pedig a lelki-igazgatói feladatokat látja el, valamint hittant és latint tanít a líceumi osztályokban.

Toldi Éva

A gyimesközéploki közösség vallási élete

A gyimesi csángókról először édesanyámtól hallottam, aki többször megfordult itt, mikor gyapjút fésültetett, később pedig főtisztelendő György Lajos esperesplébánostól, aki 25 éves gyimesbükki szolgálat után szülőfalunkba, Gyergyóalfaluba vonult vissza nyugdíjas éveire. 1969-ben a gyergyóalfalvi, majd csíkszeredai káplánt, Kiss Andrást, Márton Áron püspök Gyimesközéplokra helyezte plébánosnak, s engem, aki Gyulafehérváron voltam papnövendék, meghívott először pár napra, majd felszentelésem után „egy kis helyettesítésre”. Ekkor tapasztaltam meg először, hogy a gyimesi ember mennyire szereti a vallását, s ha valamilyen ok miatt nem tud templomba menni, akkor elhívja a *lelkiatyát*.

1986 augusztusában ért a meglepetés, amikor boldog emlékű dr. Jakab Antal püspök felkért, hogy vállaljam el Gyimesközépkotot. Október 8-án, a Magyarok Nagyszombatja napján érkeztem ide. Elvem volt, hogy a megkezdett munkát folytatni kell, ahol szükséges bővíteni. Szem előtt tartottam Márton Áron püspök bölcs tanítását: „*egy évig nihil innovetur – egy évig nem változtatunk, nem újítunk*”.

Legfontosabbnak tartottam a hittanórák újraszervezését. Nagyon sok gyermek volt és a kommunista idők tiltása ellenére szinte mindnyájan eljöttek. A hittanterem befogadóképessége azonban korlátozott volt, ezért a gyermekeket csoportokra osztva, a hittanteremben és a templomban hárman – plébános, káplán, kántor – oktattuk. Az eredmény nem maradt el, az elsődolgozás előtt a harmadikosok a szülők jelenlétében vizsgáltak. 1987 májusában személyre szólóan meghívtuk azon családokat, akik 25, 50, vagy 60 éve kötöttek házasságot. Igen jól sikerült, igazi lelki öröm volt mindenkinek.

A lelkipásztori munka mellett más megoldásra váró feladatok is vártak. A plébánia épülete a régi formájában egyetlen pap számára épült, nem volt iroda, vendégszoba. Azonban Dávid király példája jutott eszembe: „*Én palotában és az Úr sátorban lakjon?*” Ezért előbb a templom került sorra. Addig az volt a szokás, hogy Mária Magdolna előtt, a búcsúra készülve a templomot fehérre meszeltük, de ha éppen búcsú előtt jött az eső, akkor a meszelést lemosta és minden maradt a régi. 1987-ben nem meszeltünk, hanem ősszel hozzáfogtunk és körülástuk a templomot, hogy elvezessük a vizet. Nagyon sokan jöttek segíteni, az egész egyházközség összefogott. Október végére szinte elkészült a betonozás, majd tavasszal folytattuk a munkát. A templom külsejéről eltávolítottuk a vakolatot, majd újra vakoltuk és megnagyobbítottuk a sekrestyét. A búcsúra ünneplőbe öltözött a templom külseje, a megnagyobbított sekrestyébe elkészült a szép ruhásszekrény, amit Bodor János (Nagyfejű) készített és adományozott.

Ebben az időben a kommunista diktatúra nagyon ránehezedett az egyházra. Tiltották a vallásgyakorlatot, sokszor vasárnap is dolgozni kellett, legfőképpen hétköznap adtak helyette szabadnapot. Akik Csíkszeredába ingáztak, sokszor nem jöhettek templomba. Ezért bevezettem az esti szentmisét: amikor a vonat megérkezett, nem kellett hazamenniük, jöhettek a templomba. A hívek lelki igényét úgy próbáltuk kielégíteni, hogy vallásos, bibliai témájú dia-, később videofilmeket vetítettünk a templomban, ettől növekedett az érdeklődés.

Az állattartó gazda minden évben megtisztítja a legelőket és a kaszálókat, rendbe hozza kalibáját, ahová Szent György után felköltözik az állataival. Előbb azonban szenteltet az állatoknak vizet, sót, korpát, fokhagymát. Ennek érdekében a hívek korábban Gyimesbükkbe mentek, az ortodox templomba. Amikor ezt megtudtam, nagyon megütköztem: hát mi nem tudunk áldást adni? Húsvétkor megáldjuk az emberi eledeleket, s az állatokét ne tudnánk? 1989-ben Szent György előtti pénteken megáldottam az állatok részére a sót és a korpát. Nagyon sokan eljöttek a három – a megállói, a bándpataki és a bükkhavas – templomba.

A búzaszentelést májusban, vagy júniusban tartották. Én arra törekedtem, hogy előírás szerint, Szent Márk apostolt követő vasárnap legyen. Abban az időben vezették be Romániában, hogy a személygépkocsik nem közlekedhetnek minden vasárnap, csak felváltva: egyik vasárnap a páros számúak, a másokon a páratlanok. Mikor ezt a tilalmat feloldották, bevezettem az autók megáldását. Búzaszentelőkor a szentmise előtt volt búzaszentelés, szentmise után a templommal szemben lévő, Mailáth püspök által épített ügynevezett „*megállói iskola*” udvarán megáldottuk a gépjárműveket. Később ez is hagyománnyá vált.

1989-ben a Mária Magdolna búcsúja után a templomot kiüresítettük és elkezdtük a belső javítást, az újravakolást. Ez idő alatt a hittanteremben volt a szentmise, helyszűke miatt hozzáépítettünk egy fedést. Sokszor bizony csak kerülő utakon, baráti segítséggel tudtunk megfelelő anyaghoz jutni. A templomi padokat a helyi bútorgyárban készítették, a rendelés söröző asztal és pad névvel szerepelt. Októberre a templom belseje is elkészült, Bálint Lajos segédpüspök áldotta meg és köszönetet mondott a híveknek, kiemelve, hogy nélkülük a pap nem tudta volna elvégezni ezt a munkát. Ez után következett a plébánia bővítése. Úgy döntöttem, hogy emeletet építünk rá, 1990-ben fogtunk hozzá, s karácsonyig nemcsak befedtük, hanem a vakolás is elkészült az emeleten. Tavasszal lebontottuk a régi hittantermet és újat építettünk. 1991 júliusában megtartottuk a bérmálást és dr. Jakubinyi György segédpüspök felszentelte a megújított plébániát. Az 1992. évi Mária Magdolna-búcsút megtisztelte jelenlétével John Bukovsky pápai nuncius.

1989 decemberében bekapcsolódtunk az imahadjáratba, ami Lengyelországból indult. Imaszándék volt, hogy „*a vörös ördög hatalma dőljön meg*”. Úgy hirdettük meg, hogy aki akar a lelkiatya szándékára imádkozni, az jelentkezzen. Rengetegen eljöttek, december 16–22-ig éjjel-nappal imádkoztunk, de nem csak mi, hanem sok millióan. December 22-én nálunk is összeomlott a kommunista diktatúra. 1990 nagybőjtjén és még húsvét után is, az egyházmegye minden plébániáján misszió volt, érződött a lelki megújulás. Ettől kezdve minden évben hatnapos lelkigyakorlatot tartottunk, amire az egész falu megmozdult. Amit valóban hozott a változás, az a vallás szabad gyakorlása, ami minden ember alapvető joga. Pünkösdkor – 1949 óta először – mehettünk kereszthalálával Csíksomlyóra, majd szintén kereszthalálával a gyimesbükki búcsúba és az iskolában sem tiltották már a vallás oktatását.

A hívek vallásos igényét mutatja, hogy amikor az 1980-as évek második felében Csíktapolcán¹ megkezdődött az engesztelő szentségimádás, minden hónap 12-én estétől másnap hajnalig, sokan jártak rá – nagy áldozatok árán – tőlünk is. Majd Gyimesbükkön is bevezették, végül itt helyben is megteremtettük rá a lehetőséget.

1994-ben a magyarországi Bács-Kiskun megyében lévő Vaskútról kerestek meg az 1945-ben Bukovinából odakerült székelyek² Sindler Mátyás plébános vezetésével, testvértelepülési kapcsolat kialakítása céljából. Ez a kapcsolat ma is tart.

Az egyházközségünkhöz tartozó Bükkhavason a templom befogadóképessége idővel kicsinek bizonyult, ezért szentélyt építettünk hozzá. Középkoron valamikor volt egy harangláb, ami idők folyamán tönkrement, de a harangot megmentették. A környékbeli hívek adományából harangláb helyett kápolnát építettünk, ez 1996–1997-ben el is készült, az áldást 1997-ben, Szent György napján Borbély Gábor csíkszeredai főesperes-plébános végezte.

1997 nyarán felajánlották számomra Csíkszentsimon plébániáját. Kecsegtető ajánlat volt: egy templom filia nélkül. De az ígéret kötött, maradtam. A hidegségi új templom tervezése is folyamatban volt, az engedélyeket be kellett szerezni, a pénzt össze kellett gyűjteni. 1999-ben kezdődtek a munkálatok, az új templomot ráépítettük a régre. A régiben még megtartottuk a Szent István-búcsút, másnap költöztünk a jávárdiszádai kultúrotthonba, és egy esztendeig ott miséztünk, amíg épült a templom. Az egész egyházközség kivette a részét a munkából. A hidegségiek meg is érdemelték a segítséget, hiszen évtizedeken keresztül a Mária Magdolna-templomba jártak szentmisére.

1 Csíktapolca a Gyimestől mintegy 40 km-re lévő Csíkszereda része.

2 Az 1764. évi madéfalvi veszedelemből elmenekültek leszármazottjai.

A Hidegspatakon épült Szent István-plébániatemplom (Salamon József felvétele)

A kereszténység 2000. és magyar kereszténységünk 1000. évfordulóját megnagyobbított, két manuális pedálrendszerrel ellátott orgonával köszöntöttük. Ez volt akkor a Gyimes-völgy legnagyobb orgonája. 2000. augusztus 27-én volt a templomszentelés, amit az alapkövet megáldó Ft. Tamás József segédpüspök végzett. 2001-ben újraöntöttük a harangot, amit repedése miatt már nem használhattunk. Súlyban nagyobb lett, mint az előző volt, így ismét három harang hívja szép hangjával a misére a híveket a szentmisére. Hidegspatakon a bándpataki templomot bővítettük 2001-ben.

A hidegségi hívek még Kiss András lelkiatyát kérték, hogy szerezzen nekik legalább egy nyugdíjas papot, aki naponta misézik számukra, ők majd gondoskodnak róla. Ez a kérésük azonban akkor nem teljesült. Egy alkalommal elmondtam a hívek óhaját dr. Jakubinyi György érsek atyának, aki azt válaszolta: építsetek plébániát! 2003 októberében vette kezdetét a plébánia építése. A munkálatok 2005-ben kissé lelassultak, mert készültünk a Mária Magdolna-templom 150. évfordulójára. Szeptemberben kellő tisztelettel adóztunk az ősöknek, akik sanyarú anyagi helyzetükben és nehéz időkben fenntartották templomunkat. A hónap végén, szeptember 29-én autóbusszokkal Gyulafehérvárra zarándokoltunk, hogy a 25 esztendeje elhunyt Márton Áron emléke előtt tisztelegjünk. Végül 2006. augusztus 1-jén Hidegspatak önálló plébánia lett. Ma ott vasár- és ünnepnapokon 4 szentmise van, hétköznapokon pedig minden nap, igény szerint 3 helyen. Első csütörtöki szentségimádás, első vasárnapi szentségimádás, minden hónap 12-én engesztelő szentségimádás. Önálló egyháztanácsa, egyházi kórusa lett, júliustól novemberig Farkaspallón havonta kétszer van szentmise, mert van rá igény.

Gyimesközéplek Mária Magdolna-temploma és plébániája tehát a hidegségi rész nélküli maradt, önálló plébániaként gondozta tovább a híveit. 2010-ben új plébános érkezett, a kovásznai születésű Bodó György, aki folyamatosan fejlesztette templomát és környezetét. A színes csempéből, mozaiktechnikával létrehozott keresztúti ábrázolásokat Puskás Lenke Rozália és Szentkirályi Andrea képzőművészek, valamint Tudor Astin öntőmester készítette, s 2015-ben avatták fel. Bodó György plébános számos további egyházi építményt

létesített, újjított, alakított Gyimesközéplokon. A plébánia előtt parkot, benne II. János Pál pápa Krakkóból ajándékozott ércszobrával, a templom mögött ravatalozót építtetett, a plébánia és a templom között felállította a világháborúk halottaira emlékező Hősök Emlékművét és létrehozta a Szent György nevére keresztelt Ifjúsági Házat. Visszaigényelte az egyházközség régi iskoláját és megszervezte a felújítását. Sok diákja az ő anyagi, erkölcsi, szellemi támogatásával folytathatott középiskolai, főiskolai és egyetemi tanulmányokat.

Bodó György plébános úr 2018. január 11-én, több hónapos betegeskedés után visszaadta lelkét teremtőjének. Utóda Málnási Demeter, korábban Kostelek plébánosa lett, akit – mivel Kostelegen továbbra is ellátja szolgálatát – a Gyimesfelsőlokon élő Berszán Lajos tb. kanonok segít munkájában.

Szilveszter Imre

Gyimesbükk „átmeneti” állapota

Hogy megérthessük Gyimesbükk és a Gyimesbükkön élő magyarok helyzetét, látnunk kell, hogy itt csángónak lenni tulajdonképpen a magyarból a románba való *átmenet állapota*. Még akkor is így van, ha ez a megállapítás nem minden gyimesbükki, hanem inkább a moldvai csángó magyarokra érvényes. De hiszen csaknem hetven esztendeje már mi is „*moldvai csángó*”-k vagyunk.

Vizsgáljuk meg, hogy melyek azok a tényezők, amelyek ebbe az állapotba sodorták a gyimesbükki csángókat. A völgy benépesülésekor, a XVIII. század során Csíkból jöttek a székelyek, Moldvából a gyengébb magyarságtudattal rendelkező csángómagyarok és románok. Ezek az emberek egészen az első világháborúig békében éltek egymás mellett, segítették egymást, ha a szükség úgy hozta, egymás nyelvét is beszélték, egymás hagyományából merítettek, mert egyformán védtelenek és kiszolgáltatottak voltak a természet és a társadalom mostoha viszonyainak. Együtt voltak tehát jóban-rosszban egészen addig, amíg a határokat el nem kezdték mozgatni a fejük fölött és hol a magyar, hol a román hatóságok el nem kezdték kérdegetni őket hovatartozásukról, vagy ami még rosszabb: elő nem írták nekik, hogy minek vallják – esetenként hazudják – magukat. Kényes helyzet elé állították őket, mert annyira összekeveredett itt a világ, hogy erre nagyon nehéz volt egyértelmű választ adni. Egy családon belül is volt, aki magyarnak és római katolikusnak érezte magát, míg társa románnak és ortodoxnak, de volt olyan is, aki román katolikusnak. Ismerek olyan családot Gyimesbükkön, amelyben az apa ortodox, a román ortodox pópa jár hozzá, a felesége magyar római katolikus, a gyermekük pedig római katolikus, magyar érzelmű ember, aki a gyermekeit is magyar tannyelvű iskolába adta. De az is előfordul, hogy annak a gyermeke, aki keményen bizonygatja, hogy ő román, egy hangot sem tud románul. Tudni kell azt is, hogy például Csügésben, Palánkán vagy Kostelegen, akárcsak a moldvai csángó falvakban, csak román nyelven szolgáló római katolikus templom van, amely azonban vasárnaponként zsúfolásig megtelik hívekkel.

Ez a sajátos állapot aztán sokszor családi tragédiákhoz vezetett. Megtörtént például, hogy a római katolikus magyar fiatalember, akit tiltottak szerelmétől, a görögkatolikus származású ortodox lánytól, bánatában felakasztotta magát. Ezért, ha megkérdezzük a Gyimesbükkön élőktől, hogy milyen nemzetiségűek, sokan azt fogják válaszolni, hogy ők